

Brabantse Broddels. De ‘Arénienspits’.

Door Anton van der Lee

Zelfbeklag is in het algemeen deprimerend en hoe dan ook altijd contraproductief. Maar waarom gebeuren dingen waar ik van droom altijd bij een ander in werkelijkheid? Ik zou óók wel eens graag een schot op het archeologisch fortuin willen wagen, maar ik krijg het wapen door het noodlot nooit aangereikt. Ik kan hoogstens bokken schieten, ongeacht de vraag of de bokkenjacht geopend is. En anderen krijgen het geluk ongevraagd in de schoot geworpen. Gina kan erover meepraten.

Gina? Een flits van herkenning ging door me heen, toen ze me in augustus 2001 opbelde. Inderdaad, zo rond 1985 had ik een keer een groepje amateurs uit Oost-Brabant op bezoek gehad en daar was ene Gina bij, een goed ogende blondine van in de dertig. Zo’n naam - en zo’n beeld - blijft dan wel in je geheugen hangen. “Je kent me zeker niet meer”? Ik was blij dat ik haar wat dat betreft kon geruststellen.

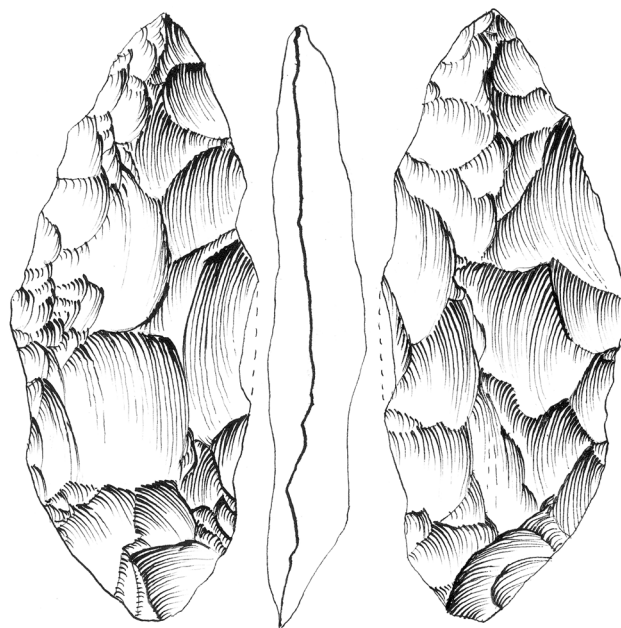
Ze wilde een afspraak maken om op korte termijn met wat stenen langs te komen, in de hoop dat ik die voor haar zou kunnen determineren. Nou ja, waarom niet? En daarna onthulde zij de achtergrond van haar verzoek. Het was een bizar verhaal.

Het jaar daarvoor was Gina met haar echtgenoot naar Spanje op vakantie gegaan, met de auto, in twee dagen. Ze overnachtten bij een particulier in Frankrijk, in het dorpje Saulcet, departement Allier. In de tuin zag ze wat merkwaardige stenen liggen en ze maakte de eigenaar van het huis daarop attent, maar die toonde geen enkele belangstelling. Wat te doen? Ze nam vier van die keien mee en liet ze na terugkomst van vakantie zien aan Nico Arts, de stadsarcheoloog van Eindhoven. Die herkende ze onmiddellijk: het waren echte vuistbijlen van wel 50.000 jaar oud (Doe er nog maar gerust 100.000 jaar bij, Nico!), tot grote verrassing van de vindster. Toen die dan ook het jaar daarop opnieuw naar Spanje ging, overnachtte ze weer bij dezelfde man. Ze feliciteerde hem met de vuistbijlen, die ze braaf kwam terugbrengen, maar de eigenaar was geïmponeerd: hij wilde ze niet eens hebben. Sterker nog: als er misschien nog meer van die troep in de tuin lag, dan kon Gina gerust haar gang gaan. Dat was niet tegen dovemansoren gezegd en het resultaat was 85 stenen, die via Spanje naar Nederland kwamen. Of ik ze maar even stuk voor stuk wilde determineren.

De grote tas ging open en daar kwamen ze te voorschijn: vuistbijlen, enkele van bijna 20 cm, puntgaaf, ook kleinere exemplaren, schaven, schrabbers, boren, messen, je kon het niet bedenken. En vrijwel allemaal kwalitatief hoogwaardige stukken. De adrenaline maakte overuren. Ik was er beduusd van, maar Gina gunde me daarvoor niet veel tijd; ze zat al klaar met haar schrijfblok, waarin ze de nummers van 1 tot 85 alvast tevoren had ingevuld. Het was een heel karwei, want elke steen kwam uitgebreid aan de orde: type, steensoort, cultuur, ouderdom. Intussen keek ik af en toe eens schichtig op mijn horloge, want ik moest die avond nog naar een vergadering....

Voor mij was de zaak duidelijk. Er moest in het Franse huis een archeologische verzamelaar hebben gewoond met een heel behoorlijke kennis van zaken, die gezien de uniformiteit van de verwerkte steensoorten in de omgeving moest hebben verzameld. Maar wellicht was de man overleden met achterlating van de collectie in het huis en de nieuwe eigenaar had het hele zootje maar in de tuin gekieperd. Ziezo, opgeruimd staat netjes!

Ik worstelde mij door de rijstebrijberg heen. Vrijwel alles was oud- en middenpaleolithisch, met een enkel neolithisch stuk. Maar de variëteit in culturen en typen was groot, met veel Midden-Acheul en Moustérien, maar ook nog wel een paar andere tradities. Toen we eindelijk klaar waren, vroeg Gina of er soms iets bij zat wat voor mijn verzameling een aanwinst zou kunnen betekenen. Ik moest in alle eerlijkheid bekennen dat er wel vijf en twintig stuks waren die in mijn vitrines een ereplaats zouden krijgen en ik keek daarbij met een scheef oog naar de grote limandes, vuistbijlen en Moustérienspitsen.



‘Arénienspits’ uit het departement Allier - 20.000 BP. Collectie: Anton van der Lee. Tekening (1:1): Pieter Dijkstra.

Ik mocht een van de vondsten uitzoeken en dan moest ik zelf maar bepalen, waarmee ik die zou willen compenseren. Liefst had ze prehistorische kralen (jazeker!), maar daarin is mijn verzameling altijd al onderbezet geweest. En omdat ik beslist niet hebbertig wilde overkomen, zocht ik een vrij kleine spits uit, gemaakt van gelig oranje zoetwaterkwartsiet, die ik eerder bij het Laat-Moustérien had ondergebracht. Uit tijdnood liep de compensatie in het honderd, want ik moest me naar de vergadering spoeden. Die avond belde Gina mijn Betty: ik moest die kwestie van iets terug doen helemaal vergeten, want ze was veel te dankbaar dat ik haar zo goed had geholpen.

De volgende dag had ik pas de tijd om de nieuwe aanwinst eens goed te bekijken. Toen zag ik, dat mijn oorspronkelijke determinatie, Laat-Moustérien, toch wat voorbarig was geweest. Het bleek een ‘Arénienspits’ te zijn, maar wie denkt er inderhaast aan zo’n weinig voorkomend type? De typevindplaats van het (Oud)-Aréniën is de grot van Arene Candide in Noord-Italië. In het veelvuldig door amateurs gebruikte boek van Michel Brézillon: *La dénomination des objets de pierre taillée* (1977) schrijft de auteur, zich baserend op de onderzoeker M. Escalon de Fonton, dat dit soort spitsen niet tot het Solutréen mag worden gerekend; ze hebben meer gelijkenis met de slanke Moustérienspitsen van La Ferrassie, laag 2. De retouches zijn met vrij grove, korte afslagen tot stand gebracht, niet te vergelijken met de verfijnde oppervlakteretouche van de laurierbladspitsen uit het Solutréen. Merkwaardig is, dat Escalon de Fonton zelf de naam ‘Arénienspits’ nooit heeft gebruikt: hij hield het op “*point à face plane non solutréenne*”. Bij nader inzien kwamen er nog wel een stuk of vier andere artefacten, die ik in het Moustérien had geplaatst, voor een wat jongere datering in aanmerking.

Natuurlijk moest ik Gina van deze ontdekking op de hoogte stellen, maar helaas: ik had haar adres en telefoonnummer niet, zelfs niet haar woonplaats. Dus, Gina, als je dit ooit leest, neem dan maar even contact met me op, want ik moet nog wat rectificeren. En waarom ook niet? Wanneer het beste paard al wel eens struikelt, waarom zou een simpele typoloog dan niet eens een bok mogen schieten? Ik ben me tenslotte pas een halve eeuw in deze weerbarstige materie aan het inwerken....